

Serbska narodna hymna

Jeje nastáće a jeje změny

Nastáće

Prěnju wersiju ody »Na serbsku Łužicu« zapisa Handrij Zeler jako student w Lipsku 24. awgusta 1827 do tamnišeje rukopisneje Serbskeje Nowiny z čisłom 18. K tomu pohnuli su jeho po mojim sudženju tři motiwy. Jako prěnje zajim jeho sobustudenta Hendricha Awgusta Krygarja za zažne stawizny Serbow, štož so w jeho elegijomaj w heksametrach »Tomu serbskemu towarstwu« a »Wěšćenje« wotražuje.¹ Zdruha bě Zejler w nalěću 1827 w Lipsku wostał a wjeseleše so na wopyt domizny po jednym lěće w Michałskich prózdinach. Třeću, bjezposřednju příčinu přeradža sam w lisće Františekej Ladislavej Čelakovskemu samsny 24. awgust 1827: »Dokelž jedyn duchomny njedušnik ... přeciwo serskej rěči tak njezdobjnje zaspěwać so zwažił je, da staj mje knježaj protonotar Klien a Handr. Lubjenski w Budyšini žadałoj, tutemu hlupemu škrěcatemu sołobikej skerje a lěpje pósok zatykać a 'ho z toho štomika na smjeće (smetišće) sadzić. To je nětko moje najprjeiše džělo.«²

Jedna so wo nastawk serbskeho fararja Jana Křescana Rychtarja (1793–1856) ze Złokomorowskich kónčin we wědomostnym časopisu »Neues Lausitzisches Magazin« 1826 »Die wendische Sprache in Bezug auf Staat, Kirche und Volksbildung«.³ W nim argumentuje, čeho-

dla měla so serbska rěč z cyrkwinskeho žiwjenja Łužicy wutłóčić a wopisuje, z kajkimi srědkami móhło so to docpěć. Šamale poniža w nim swoju maćeršćinu: »Hižo tohodla dyrbi so njedospołna mjenować, dokelž duchowny w njej wšě maćizny nabožneho přednoška wobdžělać njemóže, hdyž jej samo słowa za proste předmjety a zaprijeća wšědnego žiwjenja pobrachuja, kak dyrbi hakle słowa dodać za wuměłstwo a wědomosć? – Nima ani swojske wurazy za ličbje sto a tysac, ani swojske mjeno za štom, ani pomjenowanje za wótčinu njeposkića, kak hakle za aritmetiku, přirodowědu, zemjepis a kóždužkulíž wyšu wědomosć.«⁴

Njebě to přeni nadpad na serbsku rěč w Zhorjelskim časopisu, ale tola nowy zjaw po přizamknjenju srjedźneje a Delnjeje Łužicy 1815 k Pruskej. Zo je Serb njekubłany, zwjazuje Rychtar z tym, zo nima ani nowiny ani literatury. »Hdyž mjez nimi někotre čisćane předowanja w ródnej rěči eksistuja, hdyž někajki njedospołny přeložk Noweho zakonja wobsedža; tak njeje to dawno hišće žana literatura, tole wšitko maja tež Kalmykojo a Kamčatkojo w swojej rěči. A móža-li Serbja někotre přebasnjene wotrězki Messiady předpołožić, hodži so to tola jenož k raritám ličić, njedžakowna próca rjekowskeho přeložowarja mjenować a so jako znu-

1 Serbska poezija 58. Zažni romantikarjo, Budyšin 2012, str. 33–38

2 Zhromadźene spisy Handrija Zejlerja. Zwj. VII, wud. Lucija Hajnec, Budyšin 1996, str. 131 (dale ZSZ)

3 NLM 1826, str. 305–316

4 tež tam str. 313–314, přef. F. Š.

čenje papagajoweho hłosa k artikulowanym zynkam wobhladować.«⁵ Je potajkim basniski skutk Jurja Mjenja samo na wědomje wzal.

Njemyslu, zo je Zejler na tutón nadpad zamóhl znapřečiwnjenje napisać. To sej žada wobrotniše, »njedušne« pjero, tajke, kajkež měješe je sto lět pozdžišo Jan Skala. Město toho zbasni runje w času rozestajenja z nim odu »Na serbsku Łužicu«.

Wobsah

Kaž chwali Jurij Mjeń w »Rěčerskim kěrlišu« serbsku rěč, tak sławi sej tu Zejler Łužicu, swój »swjaty kraj«. Hižo w přernej štučce dopomina na »wótcow«, na zažne stawizny, kaž je to w druhej elegiji předarskemu towarstwu k nowemu létu 1827 tež hižo činił.⁶ W druhej štučce zakónči stawiznisku refleksiju ze swójskej zaběru z ludowym spěwom, ze swojim podarmotnym pytanjom za serbskimi rjekospěwami. W přichodnymaj štučkomaj podawa so na Hromadnik a na Čornobóh, zajaty wot romantiki starosłowjanskeje nabožiny, a konstatuje samu wostróznjacu woprawdžitosć. W pjatej štučce, »facit wšěch dotalnych a poprawom pointa basnje – zjeće zašłosće a přichoda w přitomnosći«⁷, wróci so ke Krygarjowemu wobrazej wo bjezmócných měšnikach-wěšćerjach. Wuswobodźi pak so ze zanurjenja do zańdženosće a staji tomu nadawk resp. optimistiske wočakowanje swojeje generacije napřečo. W zakónčacej, do přichoda zhladowacej štučce nawjaza hišće raz na Krygarjowe »Wěšćenje«: »Zbudźić budu je jónu mojemu serbskemu ludej / Wjele dostojnych mužow, kiž rozwučić, zbudźić was dyrbj«, ze swojim zaměrom »so wutorhnyć zabyću ćmowom«⁸.

⁵ tež tam str. 315

⁶ ZSZ VI, str. 13–14, B. 1987

⁷ K. Lorenz: Im Filter des Gedichts. Přez křidu basnje, Budyšin 2013, str. 245–246

⁸ hlej nózka 1, str. 37

⁹ ZSZ I, str. 3–4, B. 1972

Prěnjotnej Zejlerjowej wersiji

Bohužel njemóžemy so tu zapěrać na tekst podaty w nowym wudaću Zhromadženych spisow Zejlerja⁹, dokož njeye to ani wersija »w kotrejž je w serbskim ludže přez lětstotk znaty«, ani wot Zejlerja awtorizowana wersija. Přez to zo su tež podaća w přispomnjenjach njespušćomne, je tu podrobne rozeběranje trjeba.

Přerjotny Zejlerjowy tekst w awgustowskim čisle ma so takle:

- [0] Na serbsku Łužicu
- [1] Rjana Łužica,
- [2] sprawna, přecelna,
- [3] mojich serbskich wótcow kraj,
- [4] mojich zbožnych sonow raj!
- [5] Swjate su mi twoje hona!
- [6] Bitwu bijachu
- [7] horcu, železnu
- [8] něhdy serbscy wótcowo,
- [9] wójske spěwy spěwajo. –
- [10] Što ha pójda waše spěwy?
- [11] Zrudny syłobik
- [12] ma nětke Hromadnik,
- [13] sowa suta z Prašicy,
- [14] ma tam swoje škałoby. –
- [15] Hori! Što wój pomnitaj!
- [16] Boha Čorneho
- [17] stare kralestwo
- [18] rapak nětke wobydli.
- [19] Stary moch so zeleni
- [20] na skałi, kiž woltar běše.
- [21] K luda nadobi
- [22] njejsu zhódali
- [23] hódakajo, što so ma
- [24] dočakać wot přichoda;
- [25] sami nětke sej wěšćić mamy!

Pěseň w času narodneho wozrodźenja

Spočatk lěta 1842 poradži so Janej Pětřej Jordanej wudawać zaso čišćanu serbsku nowinu, *Jutničku*. W přěních štyrjoch měsacach je Zejler z mnohimi nowymi twórbami w njej zastupjeny. Jordan, kiž wjedžeše nowinu z Lipska, dósta w aprylu wot tamnišich studentow rukopisnu Serbsku Nowinu z 1820tych lět do rukow. Wuži zajimawe džěla z njeje a wozjewi je bjez awtorizowanja a ze swojimi změnamy w *Jutničke*. Nimo bajki »Łučlany Pětr« wubra sej tři Zejlerjowe teksty: Přebasnjenje »Horda Morawanka«, »Kruwarsku pěseň« a »Na serbsku Łužicu«. Do přebasnjenja zasahny dosć masiwnje, w druhim změni jenož jedyn wjerš. Při pěsni »Na serbsku Łužicu« kombinowaše džěle z wobeju wersijow po swojim dobrozdacu:

z awgustowskeje wersije wza:

- [13] sowa suta z Prašicy,
- [15] Horje, što wój pomnitej!
- [20] na skale, kiž woltar běše.

z decemberskeje wersije wza:

- [23] tamni stari hódacy
- [24] dóstatk Serbow přichodny. –
- [25] Čas nětk njeprašany wěšći.

Tohodla směmy rjec, zo je w Zhromadženych spisach wozjewjena wersija *Jordanowa* a nic Zejlerjowa! Z jeho zaslužbu wostanje, zo je w předměrcu na wuznamnu pěseň skedźbnił. Zejler pak njebě z Jordanowej wariantu přezjedny. Za přěni spěwanski swjedžeň 1845, na kotrymž so pěseň přěni raz z hłosom Korle Awgusta Kocora zanješe, poda w k tomu wudatym »Wěncu serbskich spěwow« swoju decembersku wersiju, jenož 13. wjerš wobchowa, kaž

je jón w awguscje měř. Jordanowe eliminowanje ewangelskeho dialektu zaso wróćo skorigowa:

- [13] sowa suta z Prašicy,
- [15] Wjele pomnitaj wój hori?
- [20] na skali, kiž woltar běše.

Zejlerjowa wersija poslednjeje ruki

W lěće 1861 wot Kocora wudatym zešiwku »Serbske spěwy za měšany chór. Lumir« namakamy znowa wersiju »Wěňčka« 1845. Tu pak podwoli so nětko Zejler prawopisnym pravidłam Maćicy Serbskeje a akceptowaše wotstronjenje dialektnych formow:

- [11] Zrudny sołobik
- [15] Wjele pomnitej wój horje.
- [20] na skale, kiž woltar běše.

Na spěwnym swjedženju 7. oktobra 1863 spěwachu so jenož 1., 3., 4. a 6. štučka (»Šesty wěnc« 1863). Wurězk runja so zešiwkej z lěta 1861. Tutón tekst móžemy tuž měć za wersiju poslednjeje ruki. Tak podawa ju potom tež Korla Awgust Fiedler 1878 w přěnim wudacu »Towaršneho spěwnika« a 1897 w druhim wudacu.

Změny po Zejlerjowej smjerći

Arnošt Muka, wudawaćel »Handrija Zejlerja zhromadženych spisow«, předpołožil 1883 přěni zwjazk, do kotrehož zarjadowa chronologisce tež tutón tekst. Wotkazuje pod nadpismom na wersiju w *Jutničke*, přewza pak, kaž spóznamy z 15. wjerša, Zejlerjowu poslednju wersiju. Jenož w 11. wjeršu wróćo so přěnjotnej dialektalneje formje. Sam pak přewjedže sledowacej změnje¹¹:

- [10] Štó mi pójda waše spěwy?
- [11] Zrudny syłobik
- [27] zakćčeješ nam ty?

¹¹ Handrija Zejlerja zhromadžene spisow. Zwj. I, wud. Arnošt Muka, Budyšin 1883, str. 14–15

Wuraziny měny přaždny žiwio 1810
w šulskim spěwniku Bjarnata Krawca,
»Chwatajće, ale spěwajće«, rěcnje wob-
dźěłaneho wot Michała Nawki:

[0] Serbska Łužica

[3] ty sy mojih wótcow kraj,

[27] chcył nam zakćéc ty!

Jan Rječka w třecim wudaću »Towarš-
neho spěwnika« 1915 na to njedźiwaše.
Přewza jednu ze změnaw Muki a pře-
wjedže bjez polěpšenja tři dalše:

[10] Štó powěda waše spěwy?

[18] rapak nětko wobydla;

[19] Stary moch so zelenja

[27] zakćėješ nam ty?

Wuraziny měny přaždny žiwio 1810
Zejlerjowa oda wobkedźbowaše so
w 19. lětstotku jako jedna ze serbskich
hymnow a jewješe so w »Towaršnym
spěwniku« hakle na 8., 10. resp. 13.
městnje. Při swjedženjach a zhromadži-
znach towarstwow spěwaše so najhusći-
šo Zejlerjowy »Serbow narodny spěw«
– »Hišće serbstwo njezhubjene«¹², tro-
chu rědšo wot Smolerja z čěšćiny pře-
njeseny »Hdže statok mój«. Wobě me-
lodiji buštej po 1918 statnej hymnje
Pólskeje resp. Čěskosłowakskeje.

W léće 1922 nastorči Bjarnat Krawc
w Serbskich Nowinach pod napismom
»Narodna serbska hymna ›Rjana Łuži-
ca«« diskusiju, kotru hymnu chcyli Ser-

III. Nowe Serbstwo.

Pólski hlós.

1. Na-še Serbstwo z prócha stawa, sta-wa ži-wa na-rodność;	Wótcny kraj, krasny raj,
Syl-ny duch nam mo-cy dawa, zbu-dži swja-tu hor-li-wość.	
2. Serb jo kru-ći, młodzi dzeja, z na-dzi-ju do přicho-da,	
Wyšše hło-sy hri-mo-ce-ja, wšit-ke ži-ly zar-žu-ja.	
3. No-we slón-co zeska-džane rjeń-še pru-hi wupře-stre,	
Swobod-ność, to slónco rjane, kra-sni nje-bjo lu-žis-ke.	
4. Bratrowstwo sej zawda-wamy w wótcńskich tych wu-trobach,	
Jed-no-tu sej při-sa-hamy k dobrom' skutkej w Łu-ži-zach.	

slawa! kóždy zawyskaj; wótcny kraj, krasny raj, slawa! kóždy zawyskaj!

Domaška.

Andante.

IV. Na serbsku Łužicu.

Kocor.

1. Rja-na Łu-ži-ca, sprawna, přečel-na, mojih serbskich wótcow kraj, mojih zbožnych sonow raj, swja-te su mi
2. Bit-wu bi-ja-chu hor-en, že-lez-nu něhdy serbscy wót-co-jo, wójske spě-wy spěwa-jo. Štó-ha poj-da
3. Zrudny so-ło-bik ma nětik Hromadnik, sowa su-ta z Pra-ši-cy, ma tam swo-je ska-ło by. Wje-le pomni-
4. Bo-ha čorne-ho sta-re kra-lestwo rapak ně-tko wo-by-dli; sta-ry moch so ze-le-ni na ska-le, kiž
5. Kluda na-do-bi njej-su zhu-da-li tamni sta-ri hu-da-cy dostatk Ser-bow přichodny. Časnětk njepřa-
6. Ča-so přichodny, bu-džeš zakćéc ty? O zo by-chu z tvo-je-ho kli-na wuj-šli mu-žo-jo, hó-dni wěcnoh'

1. two-je ho-na!
2. wa-še spě-wy?
3. tej, wój ho-rje.
4. wołtar bě-še.
5. ša-ny wěš-ći.
6. wopom-ni-ka!

Seilef.

bja w přichodze wužiwać.¹³ Wón poda tu podrobnu argumentaciju nic jenož k hudźbje, ale tež k tekstej:

»Při wšelakich swjedenjach a towarstwowych zarjadowanjach móžach Serbow spěwać słyšeć. [...] Zasłyšach »Naše Serbstwo z procha stawa« – »Hišće Serbstwo njezhubjene« – »Hdže statok mój?« – »Ja Słowjan sym a budu« – »Łužica słowjanska!« a »Rjana Łužica.« Džiwnje, z wuwzaćom poslednjeho spěwa [...] maju wšitke – cuzosłowjanske hłosy, pak pólske, ruske abo česke. [...] [P]ěseń »Hišće Serbstwo njezhubjene« njeje dosć cyłkej luda zrozumliwa, potajkim nic dosć ludowa. Wšelake frazy njejsu najlepší wupłód našeho sławného Zejlerja. Ja tež njebych z přičiny mudroscě za to był, zo by so přehusto spěwała: Złósc by dale a bóle nas požrěć spytała! [...] Wjele bóle ludowy raz dycha M. Domaškowe »Naše Serbstwo z procha« –, kóždy jednory čłowjek wobsah hnydom zrozumi a na jednotliwe hrónčka so skerje dopomni. Ja bych nětko radžił wšitkim serbskim towarstwam, zo bychu stajnje k wotewrjenju swjedenjow, posedzenjow, schadźowankow na přenim měsće spěwali »Rjana Łužica.« Ta je ryzy serbska – po słowach krasna a – zrozumliwa a po hudźbje runje wulkotna we swojej originalnej jednorosci. Wona je jako cyłk klasiski wupłód dwaju serbsk[eju] kongenialn[eju] mištrow. Jow so mysle pěsnjerja a čučiwá wuraznosć hudźbnika dospołnje kryjetej, kaž ma to we prawym wumělstwje być. [...]

H. Zejlerrej so njemóžemy lěpše za jeho krasny dar džakować, hač zo »Rjanu Łužicu« jako zdychownu modlitwu zapřimnjemy a spěwamy. Cyła pěseń dycha měrnú, ale wěrnú, miłu, ale wosebitu lubosć k ródnej zemi, a wěsta swjatočnosć začuwanja wšudže z njeje

rěči. Přenje hrónčko je postrowa a chwalba rjaneje, sprawnjeje a přečelneje Łužicy, wótčneho kraja, hdžež Serb swoje džěćace lěta a dale so we zbóžnych sonach koleba; tutón paradiz (raj) je jemu swjaty. [...] [Ze] zrudneje přitomnosće wjedže pěsnjer nas k wuhladam do přichoda: te pozběhowace drje njejsu, a we začuwanju wěsteje njemócnosće zdychuje w modlitwje přeće, zo by rjana lužiska zemja porodžiła džěći, kiž bychu so wuwowali na prawych Serbow, kotrychž so serbski kraj njetrjebał hańbować, ale kotřiž bychu trajacy pomnik zwažliweje serbskosće byli. Wobsah pěsnje je wšudže strowy a čerstwy, žana fanatika! Postup mysłow je jasny (pohlad do zańdženosće, přitomnosće a přichoda) a mysle same su tež wšednemu mužej zrozumliwe. Wosebje wuznam[en]ja so poslednje hrónčko ze swojimi rjanymi, kaž zwony klinčacyimi słowami horceje próstwy: »Časo přichodny ...«

Krawcowy namjet so hnydom njeprjwza. W Serbskim Studencě praša so 1925 Měrćin Nowak: »Předewšěm, što je nětko poprawom naša narodna hymna? Mamy tři, a chceće-li, štyri! Mam za to, zo naša narodna hymna je a móže być jenož »Rjana Łužica.«¹⁴

W léće 1925 zestaja a wuda Bjarnat Krawc spěwnik »Žórleško serbskich dwojospěwow«, kiž ma na 1. listnje hišće titl »Towaršnostny spěwnik«. W nim namakamy rjad kmanych změnow (nimo 10. wjerša), kiž so z toho časa zadomichu:

- [8] pod Lubinom wótcojo,
- [10] Štó nam powědaše spěwy?
- [18] rapak nětko wobydli.
- [19] Stary moch so zeleni
- [21] K našej radosći

¹³ Serbske Nowiny 7.6.1922, z drobnymi korekturami znowa w: Škowroněk ze serbskich honow, 1927, č. 9

¹⁴ Něšto wo našej narodnej hymnje a wo wótčinskim spěwje, w: Serbski Student 1925, č. 1

[24] Wosud Serbow přichodny. –

[27] zakčěj radostny! –

[30] hódni wěčnoh wopomnjeća.

Přida k 8. wjeršej wo něhdyšim boju wótcow asociaciju baje wo sydom kralach na Lubinje, zběhny Zejlerjowe skeptiske prašenje »budžeš zakčěc ty?«, kiž je Muka jenož rytmišce polěpšił, k z nadžiju zwjazanemu imperatiwej: »zakčěj radostny!« a naruna zestarjeny a woteznaty objekt »wopomnik« (pola Pfula a Krala za němske »Denkmal«) z psychologiskim wurazom »wopomnjeće«.

Jurij Słodeńk přewza w štwórtym nakładže »Towaršneho spěwnika« 1927 wersiju Krawcoweho spěwnika, wuzběhny z nadpismom wuznam pěsnje a polěpši 10. wjerš:

[0] Serbska hymna

[10] Štó nam powě waše spěwy?

W šulskim spěwniku »Naše spěwy II« 1931 wrócištaj so Bjarnat Krawc a Michał Nawka we wjeršach 8, 18, 19 zaso k Zejlerjowej poslednjeje wersiji a poskićištaj we wjeršomaj 21 a 27 dalšej warianće:

[21] K luda radosći

[27] rjeńši zakčěj ty! –

W septembrje 1930 wuńdže pěseń »Rjana Łužica« na tačeli Berlinskeje firmy, spěwana wot dwójneho muskeho kwarteta. Na njej zaměstnichu so jenož 1., 2., 4. a 6. štučka. Zajimawe je, zo njewuži dirigent Słodeńk k tomu nowu, ale Zejlerjowu wersiju, kaž ma ju Fiedler w swojimaj wudaćomaj »Towaršneho spěwnika«.

Kedžbyhódne je hišće wozjewjenje w zběrniku »Slovanské národní hymny« z léta 1932, w kotrymž podawa česki

wosud Josef Páta na stronje 12 jako serbsku »Rjanu Łužicu« jenož přěnu a šestu štučku. W přispomnjenju rěka: »Hymna »Rjana Łužica« ma w cyłku šěsć štučkow. Za potrebu našich spěwarjow: přěnja a poslednja.« Tu so hižo připowědži, zo hodži so srjedźny, historiski dźěl, tež wuwostajić.

Hač je so to tež w Serbach hižo praktikowało, njewěmy. Poslednje powěšće wo spěwanju serbskeju hymnow mamy za »Hišće Serbstwo njezhubjene« z meje 1935 z hlowneje zhromadźizny Drježdžanskeho towarstwa Jednota. »Rjana Łužica« zanjese so po pomjatnej poslednjeje zhromadźiznje Domowiny 7. měrca 1937 hišće kónc samsneho měsaca w Njebjelčicach na swjedženju Towarstwa katolskich knježnow.

Oficielna serbska hymna

po Druhej swětowej wójnje

W lětach po 1945 njedóndže k wjetšim změnam na teksće hymny, jenož k hižo prjedy praktikowanemu zredukowanju štučkow. Hižo w spěwniku »Wěnc spěwow«, 1946 zestajonym wot Jurja Winarja, namakamy jenož hišće 1., 2., a 6. štučku. Winar změní pak nadpismo:

[0] Serbskej Łužicy

W programowej brošurce »Zjězd Serbow 1950« jewi so potom oficielnje pódla statneje hymny NDR serbska z 1. a 6. štučku. Ze wšěmi šěsć štučkami maja ju hišće Pawoł Jenka w spěwniku »Z młodej mocu« (1956, 1962), Kito Lorenc w »Serbskej čitance« (1981) a Achim Brankač w »Spěwy Korle Awgusta Kocora za muske chóry« (1998), kiž so zaso k poslednjeje Zejlerjowej wersiji wróci.

Změny na Zejlerjowym teksće doporučeše pak 1953 Michał Nawka

w nastawku »Serbsčina w našich spěwach.«¹⁵ Rozjima před tym najprjedy zasadne prašenje:

»Ale směny basnikow abo jich basnje porjedžeć? Njeje to njeprjstojnosć, njedžak, hrěch? Směny so zwažić na přikład našeho Handrija Zejlerja mištrować?

Na to su hižo naši prjedownicy wotmołwili. Pohladajmy na našu hymnu, kotruž je Zejler lěta 1827 zbasni! Njereču wo tym, zo smy z njeje někotre hrónčka wuwostajili (přetož tež to saha hižo do basnikoweho džěla); a nichtó so na to njehorši. Z tym so potajkim nikomu njekřiwdzi.

Ale što ma so rjec k tomu, zo smy w nětko spěwaných a we »Wěńčku spěwow« Jurja Winarja wočišćanych hrónčkach wšelake změnil? Smy na to prawo měli? Što by basnik k tomu prajil? By so horšił, by nas chwalił?

Kóždy rozumny basnik (a spisowacel) porjedža swoje wutwory hižo sam, jeli so dohlada, zo je porjedženja trjeba; porjedža po zmysle a po formje. A tajki muž běše tež Handrij Zejler. Wot lěta 1827 je so wjele w našej zanjerodženej řeči porjedžalo a porjedžiło. Zejler je so z řečnicu a słownikom přeco zaběrał. A wón by so z nami wjeselił, hdy by postup našeje serbsčiny dožiwił. A druzy basnicy bychu so runje tak radowali widžo, kak potomnicy jich džělo porjedžeja, hdžež je nuzno, ale hewak je kaž swjaty wotkaz haja a česca.

Chce-li što porjedžeć, ma sej přemyslić sprěnja, što je nuzno porjedžeć, a zdruha, *kak* ma so porjedžeć.«

Jako přenje wobkrući Winarja za změnu nadpisma: »Ta porjedženka je wěšće prawa; přetož: komu spěwamy?« Jako přeni moněruje přenju štučku:

»Kóždy začuwa, zo je to zawołanje:

Rjana Łuzica, sprjewalna! Ničo wjace. Přetož dale njerěka: ... krajo a rajo, ale »kraj« a »raj« (nominatiw). Spěwar pak njewě, što z tymaj rjadkomaj započec; stejitej tu kaž napis, kaž firma. Faluje jimaj něšto. Skrótka: chcemy našu Łuzicu pochwalić.« Wospjetuje swój namjet z lěta 1910: »... Ty sy mojih wótcow kraj ... Z tym so cyłe hrónčko wožiwi, a stup (rytm) je wostał, kajkiž je był.«

Wjacore razy bu hymna na zynkonošaku wozjewjena, posledni króc w lěće 2021

W dalšim přihłusuje změnje 10. wjerša wot Mukoweho »Štó mi pójda ...« k »Štó nam powě ...« z tym, zo »mnozy hymnu spěwaju. A zmysl wjele lěpje hač »pójda« poľna forma »powě« wopisuje.«

Najwobšěrnišo wěnuje so šestej štučce. Připózna wa změnu 27. wjerša wot »budžeš zakčec ty?« k »zakčecješ nam ty?« »Wězo je Muka ze wšěm prawom tón wopačny futur wumaznył. Pozdžišo pak je wón sam wjeselšu myšličku stajil, [...] »zakčej radostny! A tak tež njech wostanje!« Wotkel ma Nawka informaciju, zo pochadža tale změna wot Muki a nic wot Krawca, njeje nam znate.

›Naposledk přiwobroci to posledni-
maj wjeršomaj: »Tu su wuměnili ›wo-
pomnik« z ›wopomnjećom«. [...] To pak
njeje porjedženka, ale skepsanka. Zejler
je sej muži prał, kiž su hódni wěčneho
pomnika, a pomnik mjenuje wón ›wo-
pomnik«. Je to wopačne słowo? Ně, tež
Wanak jo ma. A najhórše je, zo ›wo-
pomnjeće« njeje prawidłowa twórba, ani
po pochadže, ani po zmysle. Zejler sam
je tež hewak nima, ale rěči prawje: wo-
pomnjenje, dopomnjenje (po podžěl-
niku ›wopomnjeny, dopomnjeny«). Hdy
bychu chcyli jeho ›wopomnik« powalić,
bychu měli stajić za njón ›spominanje« –
mužoj, hódni wěčnoh' ›spominanja«.
Ale čehodla wopomnik powaleć? Tónle
příklad wuči, kak so smě a kak so nje-
smě porjedžeć.«

Ale k nowym změnam, hdyž wot
titla wothladamy, po 1945 njedóndže.
Za to nasta po 1972 druhi, njewočako-
wany problem. Němska statna hymna
NDR so wjac njespěwaše, smědžeše so
jenož hišće piskać. Mikławš Krawc pra-
šeše so 1997, hač su do centrale Domo-
winy tehdy dóšli namjety a pokiwy tež
serbsku hymnu wjac njespěwać.¹⁶ Nje-
dósta na to wotmołwy, ale dopomni so,
zo njeje so IX. zwjazkowy kongres Do-
mowiny 1977 w Choćebuzu kaž hewak
ze spěwanjom hymny zakónčil.

Problemy ze serbskej hymny po 1989

Mały njedostatk serbska hymna ma,
zhromadnje z někotrymi druhimi hym-
nami – we wjeršach 28–30 rěči so jenož
wo mužach, hódnych trajneho wopom-
njeća. Serbske žony a holcy, drje z lu-
bosće k Zejlerjej, su dotal na to jenož
žortnje a šćipaće reagowali; na př. jedna
›Jěwa« ze »Žónskej peticiju« w rubrice
Rozblad: »Trjebamy pak nowy tekst
hymny, pak noweho Zejlerja, chiba tež

›Zejlerku«, kiž njezabudže na narodny
skutk žonowskich!«. ¹⁷ A w Předže-
znaku 2012 wučitachu ze Zejlerjowego
rukopisa »mojich zbóžnych žonow raj«.
Hinak mužoj. Nastorčeni abo nastró-
ženi přez změny kanadiskeje a awstri-
skeje hymny a při mytowanskich zarja-
dowanjach so kedźbliwje prašachu, hač
njej trjeba tež serbsku hymnu změnić.¹⁸
Hižo raznišo žadachu sej to młódsi, po-
slednju štučku wjac njespěwać resp. ju
přebasnić.¹⁹

Zjeće

Oda Handrija Zejlerja »Na serbsku Łu-
žicu« je wuraz jeho romantiskeje zaběry
a rozestajenja z aktualnej situaciju Ser-
bow w času jeho studija. Bjarnat Krawc
je intuitiwne prawje wučitał hłowny
nastork k nastaću pěsnje, »zo by rjana
lužiska zemja porodžiła džěci, kiž bychu
so wuwiali na prawych Serbow, ko-
trychž so serbski kraj njetrjebał hań-
bować, ale kotřiž bychu trajacy pomnik
zwažliweje serbskosće byli«. A zo naby
Zejlerjowa pěseň ekskluziwny wuznam
hymny, je tohorunja wina resp. zaslužba
Krawca. Kaž pokazach, je so pěseň wo-
sebjje přez pozběhnjenje k hymnje změ-
niła. Michał Nawka ma prawje: »Chce-li
šćó porjedžeć, ma sej přemyslić sprěnja,
šćo je nuzno porjedžeć, a zdruha, kak
ma so porjedžeć.« Poslednjeju wjeršow
so sam dótkal njeje.

Překwapjace dožiwnjenje ze serbskej
hymnu mějachmy njedawno w džiwad-
le w hrě »Šěrcec Hanka«. »Rjana Łu-
žica« hodžeše so na wotpowědnymaj
městnomaj. Ale poslednja štučka njeje-
wi so w tutej struchłohrě – to by so
wšěm tež přećiwojało. Přenjeje přizamkny
so štwórta štučka a skutkownošć so
wulkotnje zaruči.

FRANC ŠĚN

¹⁶ Zapóslane, w: Serb-
ske Nowiny 20.1.1997

¹⁷ Petición žonow,
w: Rozhad 1992, č. 6,
str. 240

¹⁸ Serbske Nowiny
20.7.1993, 25.3.1999,
1.8.2011, 13.3.2018

¹⁹ Serbske Nowiny
31.1.2020, 18.10.2021